

ДИАЛЕКТНИЯТ РЕЧНИК КАТО ПРОЯВЛЕНИЕ НА ОПАЗВАНЕТО НА НАРОДНАТА КУЛТУРА

ЙЕЖИ ШЕРОЧУК

УНИВЕРСИТЕТ „АДАМ МИЦКЕВИЧ“, ПОЗНАН – ПОЛША
jasier@amu.edu.pl

Резюме: В статията се представят методологическите основи на едно от направлението в съвременната полска диалектна лексикография. Най-съществени тук са решенията, приети от Йозеф Конш в двата обширни лексикона, поместващи лексиката на оравския говор (речникът е издаден през 2003 г.) и в издавания понастоящем *Илюстриран лексикон на подхаланския говор и култура* (вече са излезли 10 от планираните 12 тома). Предложението на Й. Конш намира признание както в полската диалектология, така и в славистичната общност.

Втората част на статията се фокусира върху представянето на методологическите основи на по-малките регионални речници, изработвани в Диалектоложката секция на Познанския университет „Адам Мицкевич“. Тези речници се съставят с активното сътрудничество на местните общности (главно на ученици).

И в двете концепции от първостепенно значение са приспособяването на начина за транскрипция на терения материал, богатството на приведените контексти за неговата употреба, а също и съдържащите обширна фотографска документация приложения, изясняващи разглежданите десигнати.

Ключови думи: диалектен речник, съвременна полска диалектна лексикография, концепция на Йозеф Конш, познански речници

THE DIALECT DICTIONARY AS A MANIFESTATION OF THE PRESERVATION OF FOLK CULTURE

JERZY SIEROCIUK

UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU, POZNAŃ – POLSKA
jasier@amu.edu.pl

Abstract: The article presents the methodological assumptions adopted in one of the current trends in Polish dialect lexicography. The most important methodology is the one proposed by Józef Kaś and employed in the two large dictionaries representing vocabulary from the Orava dialects (the dictionary was published in 2003) and in the currently published *Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej* (10 out of 12 envisaged volumes have already been published). The proposal made by J.Kaś has gained recognition in Polish dialectology as well as in the Slavic community.

The second part of the article is devoted to the representation of the methodologies adopted by smaller regional dictionaries crafted by the Dialectology Department of the Adam Mickiewicz University in Poznań. These dictionaries are created with significant participation from local communities (mainly school students).

Major prerequisites in both concepts include the adaptation of the method for transcription of the field material, the richness of the contexts of use, as well as the inclusion of extensive photographic documentation that illustrates the described designations.

Keywords: dialect dictionaries, current Polish dialect lexicography, Józef Kaś's concept, Poznań dictionaries

Обикновено диалектният речник представя материала по специфичен начин, понякога удобно подреден във вид на различни картотеки. Разбираемо е, че продължителното време, необходимо за тяхното изготвяне, обхваща периоди, в които доминират различни изследователски концепции. По тази причина разполагаме с диалектни лексикони, опиращи се върху сборки с различен обем от фиксирани диалектни текстове. Тези сборки се обогатяват допълнително с произволни записи, правени при теренни проучвания или при изследвания, фокусирани върху явления, които представят лексикални структури, различни от тези на диалектните единици – най-често това е документация на вокални явления.

Основанията за горните уговорки стават особено очевидни при опитите за лексикографско представяне на събираните много години материали. Налице е и своеобразна склонност събирането на данни да се извършва с мисълта за тяхното последващо картографско представяне. Материалът, получен при този тип теренни проучвания, не разкрива в пълнота семантичната сложност на конкретните лексеми. В по-голямата си част картите от диалектните атласи илюстрират повече разпространението на названията на конкретните десигнати, отколкото пълната семантика на лексемите, които се явяват в същите тези сборки.

В тази ситуация не е странна и често срещаната реакция на изненада от страна на информаторите, когато при теренни проучвания им се задава въпрос, проверяващ жизнеността на думи, които са били записани по-рано. Защото често се случва диалектните речници – особено основаващите се върху стари теренни материали – да документират жизнеността на лексикални единици, които отдавна не се употребяват, или на такива, които навремето случайно са били записани от „симпатизанти“ на народната култура в конкретния регион. Класически пример за това може да бъде заглавката *bamber* от *Речника на полските говори* (SGP PAN 1982), където четем, че това е:

1. 'rolnik, gospodarz' [...]; **a.** 'bogaty gospodarz' [...]; **b.** gospodarz, zwykle bogaty, pochodzenia niemieckiego' // (земеделец, стопанин [...]; **a.** 'богат стопанин' [...]; **b.** 'стопанин, обикновено богат, от немски произход'.

2. 'człowiek ordynarny, niewychowany' // 'примитивен, невъзпитан човек'.

3. *podano w lm* 'ziemniaki' // *в мн.ч.* 'картофи'.

4. 'placек ziemniaczany' // 'място, засадено с картофи'.

5. 'wół gruby, duży i nieruchawy' // 'дебел, голям и тромав вол' (SGP PAN).

Тази документация обаче трябва да бъде пояснена с няколко думи по същество: в наши дни са записани значенията 1. и 2., като според речниковата документация това са редки случаи, представени във великополски говори от малък брой записи; в допълнение на това значенията 1. и 1.a. са маркирани с квалификаторите *пренебр.* и *презр.* На свой ред значенията 3.–5. са илюстрирани с много скромна документация (еднократно) или произлизат само от източниците на Оскар Колберг, който съобщава: „Бамбери наричат в Кошчиянские също и един вид големи и грапави картофи“¹; „Според тлъстината им или според недъзи или положителни качества, които се наблюдават при тях, наричат воловете: *pygus* (мързеливец), *niemiec* (немец), *proboszcz* (епископ) [...], *ramper* (за дебел и малък вол), *bamber* (за дебел, голям и тромав вол), *szwab* (шваб), *szwaја* (нога) [...]“². Впрочем това са лексикални единици, установени преди повече от 150 години; понастоящем в този район не откриваме потвърждение за тяхната жизненост. Следователно документацията на *Речника на полските говори* на ПАН по очевиден начин въвежда в заблуждение читателя. В подобни случаи е препоръчително да се привежда датата на последното засвидетелстване.

Съпоставката на текстовите илюстрационни материали, поместени в речниците, с фактичестото състояние обикновено не дава възможност за наблюдение на промените, които протичат в значението на отделните единици и на по-големите семантични групи. Цитираният пример *bamber* в настоящия момент се отличава със специфична еволюция на семантиката си, особено в граничните области на функциониране, а също така в поколенчески разнородните средища на неговите ползватели; записани са употреби, чужди на дотогавашната традиция – напр. значението 'жител на Великополша' е засвидетелствано нееднократно в граничеци с Великополша области (Sierociuk 2019).

Ето защо в речниците за някои райони трябва да се отбелязва годината, в която е регистрирана употребата на конкретните лексеми или приведените езикови форми; такова решение е приложено в документацията към говора на жителите в една специфична погранична езикова област – Браславшчизна. Когато са регистрирани изказванията на жителите от старите земи на Жечпосполита (Полско-литовската държава) – сега това са райони от Витебската област на Беларус, населени с белоруси, поляци, руснаци, литовци, латвийци, цигани и украинци³ – е забелязан проблемът за скоростта на протичащите там езикови промени, особено на отмирането на полските говори. В тази ситуация информацията за времето, когато е записана конкретната форма, може да има съществено значение при приемане на бъдещи изследвания върху езиковите процеси, протичащи в същата област.

Принципният въпрос, който обикновено възниква при планирането на диалектен речник, звучи така. За какво и за кого ще бъде предназначен този речник? Дали главната цел е само регистрация на лексиката, позната в определен район? Изглежда, че трябва да бъде взет под внимание адресатът на подобна инициатива. Очевидно е, че това не могат да бъдат само лингвистичните среди, които разглеждат представения материал според специфични правила, обикновено неразбираеми за носителите на говорите. Оценката на стойността, която диалектните речници имат за народната култура и за нейното популяризиране, в крайна сметка претърпява съществени промени.

Промяната на методологическия подход в полската диалектна лексикография се очертава още по-ясно в края на XX и началото на XXI в. На практика може да се говори и за две направления при речниковите дейности. От едната страна са не особено пълните лексикони на избрани диалектни сбирки с автор Йозеф Конш, а от другата – тематично организирани речници на жителите от конкретни, неголеми диалектни области, изработвани от познанското средище в сътрудничество с местните общности.

За да изясня авторската концепция на Йозеф Конш, професор от Ягелонския университет в Краков, ще повтора най-съществените елементи, които включих в рецензията си, публикувана неотдавна в Лвов (Sierociuk 2018: 340–343). Първоначално концепцията е представена в *Речника на оравския говор (Słownik gwary orawskiej)* (Kaś 2003)⁴ и по-нататък е развита в *Илюстрирания лексикон на подхаланския говор и култура (Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej)* (Kaś 2015–2019).

В монографичната си разработка върху постиженията на полската диалектна лексикография Халина Караш пише за първото издание на оравския речник на Й. Конш, че то „се откроява на фона на полската диалектна лексикография с множество качества, като се започне от приложените методологически и практически решения и се завърши с неговия формат. В него авторът прилага своята концепция за регионален речник [...], който трябва да представя лексиката на даден говор в културен контекст“ (Kaś 2011: 297–298).

По-рано за същия речник Х. Караш констатира и следното:

„Новият модел за диалектен речник според концепцията на Йозеф Конш представлява регионален речник, който:

1) взема под внимание в голяма степен същностните елементи от народната култура (и по този начин се опира на традицията от 19. век), т.е. това е лингвистично-етнографски речник;

2) адресиран е към по-широк кръг ползватели и във връзка с това в него не се привежда фонетичната транскрипция за сметка на ортографския запис, който обаче отразява основните фонетични черти на говора (напр. стеснените гласни, наследници на старите дълги гласни);

3) илюстриран е богато с примери;

4) прилага редица специфични методологически и редакторски решения, които са новаторски в сравнение с дотогавашните диалектни речници, в т.ч. съдържа пълна граматична информация с препратки към новите подялби на частите на речта;

5) отличава се със специфичен начин на дефиниране – от гледната точка на ползвателя на говора“ (Karaš 2011: 117–118).

Още по-рано в различни изследвания Й. Конш споменава някои съществени за своята концепция моменти; те се отнасят както към въпроса за прилаганата в диалектните речници ортография (Kaš 1999: 323–329), така и за общата характеристика на регионалния речник (Kaš 2009: 323–329).

Скицираната от Х. Караш методологическа характеристика на оравския речник се отнася и за издавания *Илюстриран лексикон на подхаланския говор и култура*, от който до този момент вече са публикувани девет тома. Според замисъла на автора си *Лексиконът* трябва да обхваща 12 тома, с текстови обем около 600 страници на том (плюс значителен брой приложения с фотографска документация). С тези характеристики трудът дава заявка да бъде изключително постижение. В полската диалектна лексикография до този момент не е имало такава разработка.

Най-важен в целия труд несъмнено е първият том, защото тук се запознаваме с авторския замисъл и със съдържанието, но преди всичко с принципите за представяне на записи (с предложения от Й. Конш стандарт за подхаланския правопис (Kaš 2015: 27–35) и с изследваната въз основа на богат лексикален материал подхаланска флексия (Kaš 2015: 71–90). Ето защо ще съсредоточа вниманието си именно върху този том, като на най-важните места ще дам думата на самия автор.

В съответствие с по-рано предложената концепция за регионален речник (вж. по-горе за *Речника на оравския говор*) предполагаемият ползвател на подхаланския лексикон „е не само езиковед, но също и всеки, интересуваш се от подхаланската лексика и култура, включително историк, етнолог, социолог и т.н. Специални адресати на труда според замисъла на автора са жителите на Подхале“ (Kaš 2015: 15).

Й. Конш заявява, че „*Лексиконът* представлява т.нар. пълен речник“, а „начинът за описание на заглавките го доближава до енциклопедичен труд“ (Kaš 2015: 15).

В дотогавашната литература Подхале е описвано по различен начин; историческият, а дори и етнографски аспект задължава на този район да се гледа по-различно, отколкото обикновено се прави. Й. Конш заявява много ясно: „Районът, подложен на изследване за нуждите на *Лексикона*, е избран въз основа на езиковедски критерий [...]“ (Kaš 2015: 16). Едновременно с това [лексиконът] представя много богата материална основа, формирана от дотогавашните речници на подхаланския говор и атласи; печатни текстове; звукозаписи с текстове (богата собствена документация); студентски трудове – курсови и магистърски. Така ексцерпираният материал дава възможност по-късно да се създаде „компютърна база от

данни, в която записът замества традиционния фиш. От сканираните и конвертирани в записи печатни текстове и преобразуваните в писмена форма магнетофонни записи се оформя база, наброяваща около 3,5 милиона словоформи. Самата сбирка от текстове (извън речника и картотеката на проф. М. Караш) съдържа около 10 000 компютърни страници“ (Kaś 2015: 17). Всичко това е основа, която надхвърля като обем картотеките на не един общодиаектен речник.

Това, което отличава речниците на Й. Конш, е най-вече богатството на илюстративния материал – както фотографиите, така и богатите, наситени с културна информация примери. В концепцията на Й. Конш регионалният речник се доближава до труд с етнографски характер. Това е обяснено от самия автор по следния начин:

„Етнографското съдържание заема същностно място в концепцията на *Лексикона*. В диалектния речник лексема без такива данни е празен знак, глух звук. В народната култура думите не могат да се отделят от културния контекст, от системата от ценности, вярвания и магически практики, от сравнението на съвременния живот с този в младостта ни и т.н. Във връзка с неовладяното западане на традиционния материален и ментален свят и култура на планинските жители се реши този тип данни да се представят в по-голяма степен, отколкото се практикува в диалектните речници. *Лексиконът* обаче не е точно етнографски труд, защото естеството на общия диалектен речник не позволява твърде широко разгръщане на етнографския елемент“ (Kaś 2015: 23).

Ето защо не изненадва съдържанието на цитатите, а и техният обем, тъй като:

„В концепцията на *Лексикона* примерите са много съществен елемент – служат за реализация на идеята за езиково-културен диалектен речник. Защото в примерите се намират богати етнографски данни, в тях се вижда народният начин за възприемане на света, ценностната система, дори и планинският хумор. Затова в *Лексикона* има толкова много примери, както никога досега в диалектните речници. Има и дълги изречения, които сами по себе си са кратки анекдоти. В този контекст количеството на материала, илюстриращ някои заглавки, не бива да ни учудва, напр. към заглавката BOGINKA ‘самодива’ в I зн. – 5 страници, към заглавката CAROWNICA ‘вещица’ – почти 4 страници, към заглавката CARY ‘чародейство’ – 2 страници, към заглавката UROK I ‘чар; магия’ – 7 страници, към заглавката WESELE II ‘сватба; веселие’ – над 4 страници и т.н.“ (Kaś 2015: 54).

Й. Конш прилага интересно решение за структурата на речниковата статия. Диалектните лексикографи много често се изправят пред трудни за преодоляване бариери при дефинирането, когато се налага да се определи местната семантика на диалектния десигнат. В структурата на статиите към отделните заглавки от своя речник Й. Конш използва други диалектни

думи, които на свой ред читателят намира на съответното място в *Лексикона*. Това се налага, защото в дефинициите „се появяват диалектни думи, които се пишат с главни букви. По този начин се постъпва в случаите, когато заради необходимостта от точно дефиниране на дадена заглавка тя трябва да бъде ситуирана на фона на други десигнати“ (Kaś 2015: 54).

Нека като пример за прилагането на това решение послужи фрагмент от дефиницията на един десигнат, същностен за подхаланската култура:

„BACA [...] ‘gospodarz SAŁASU i wypasu owiec, przełożony pasterzy owiec na hali. Baca nie pasie osobiście owiec, a tylko nadzoruje pracę JUHASÓW i HONIELNIKÓW. Do obowiązków bacy należy: nadzorowanie liczebności stada, dbanie o zdrowie owiec i pasterzy, troska o wyżywienie pasterzy oraz wyrób OSCYPKÓW i SYRA. Jego obowiązkiem jest też nadzorowanie WATRY, by ta nie zgasła ani na chwilę w ciągu całego sezonu. Zagaśnięcie WATRY może bowiem spowodzić na SAŁAS prawdziwe nieszczęście, nawet czyjąś śmierć [...]’ (Kaś 2015: 160).

„КЕХАЯ [...] ‘главен овчар в овчарска колиба (мандра) в полските планини. Той не пасе овцете лично, а само надзирава работата на *младшите овчари* и *чираците*. В задълженията му влизат: контрол върху числеността на стадото, грижа за здравето на овцете и овчарите, отговорност за прехраната на овчарите, приготвяне на *овче сирене* и *кашкавал*. Негово задължение е да наглежда *огнището*, което не трябва да угасва нито за миг през целия сезон. Защото угасването на *огнището* може да донесе в овчарската мандра истинско нещастие, дори нечия смърт [...]’.

Интегрална част от *Илюстрирания лексикон* са фотографиите, представляващи съществен елемент от речниковата дефиниция. В променящите се културно-езикови условия именно фотографската документация дава възможност на много читатели – особено от по-младото поколение – да опознаят (и евентуално да идентифицират) десигнатите, излизали вече от ежедневна употреба, или позволява да се опишат реалии от минали времена. Към богатата сбирка от поместени в края на всеки том снимки отпращат специални иконки, водещи към таблици, в които се намира дадената илюстрация; в сбирката от фотографии са приведени и варианти на топонимите заедно с локализация на тяхното местоположение.

Като цяло *Илюстрираният лексикон на подхаланския говор и култура* е не само интересен, но и благодатен за езиково-културни изследвания пример за представянето на нематериалната култура на един регион, който заема специално място в полската традиция. С въздействието си, което прекрачва далеч извън границите на Полша, лексиконът заема важно място в дискусиата за начина и методите за запазване на нематериалното наследство. Чрез своята рецензия Светлана М. Толстая запознава славистичните среди с лексикона на Й. Конш, като еднозначно подчертава неговата пригодност както за диалектоложки, така и за етнолингвистични изследвания (Толстая/Tolstaia 2018: 66–68).

Обемът на така представения речник е обусловен в значителна степен от изобилието на натрупаните архивни материали, а също и от достъпа до различен вид текстове, писани на местния диалект. Направените по-горе уговорки влизат в действие при подготовката на голям речник, съдържащ по възможност пълния обем на местната лексика. Принципно при такъв замисъл речникът има характер на научно изследване. Не във всеки район обаче съществуват необходимите условия, благоприятстващи съставянето на пълен тезаурус на местните говори. Някои диалектни сбирки не разполагат със задоволителна лексикографска документация; при това положение дори най-малките от тях се посрещат с голям интерес от различните среди – както научни, така и местни.

Вторият вид диалектни речници, на които трябва да се отдели специално внимание, са относително неголемите диалектни речници, създавани с участието на местните общности. Навремето в Познан решихме да се заемем със съставянето на такива речници поради това, че в дотогавашните тезаурусни сбирки Великополша е най-слабо застъпена, а въпросът за необходимостта от лексикографското ѝ представяне отдавна се повдига именно от диалектоложката общност (Reichan, Woźniak 2001: 33–42; Karaś 2011: 58, 113, 393).

Теренното проучване, предхождащо лексикографското структуриране на достъпните материали, по необходимост се ориентира към търсене на потвърждения за жизнеността на конкретните лексеми, богато онагледени с примери за тяхната употреба. Общо взето решението за предприемане на лексикографски дейности предполага да се отдаде първостепенно значение на теренните проучвания, еднозначно насочени към търсене на материал, който е подходящ за по-нататъшните речникови дейности. Много удобни в такъв момент са тематичните въпросници. Използвани по време на събеседване, те помагат да се регистрира лексика, която наистина е ограничена от зададената тема. Същевременно обаче въпросниците дават възможност да бъдат записани редки единици, изплували в паметта на информаторите точно във връзка с предмета на разговора. Събеседванията, продължаващи средно 4 часа, са регистрирани фонографски.

Тематичните въпросници представляват основа за събирането на теренен материал както от екипа диалектолози (при по-разширените версии), така и от сътрудниещите ни младежи от местните училища. Във втория случай наборът от въпроси беше ограничен до около 600, групирани в тематични части по около 100 въпроса. Разговорите, записани от учениците и допълнени чрез проучванията на диалектоложкия екип, след това служеха като основа за изработване на регионален речник, поместващ някакъв вид тематично определена лексика.⁵

Принципите за изработване на конструираните по този начин лексикони бяха представени предварително пред различни общности, включително диалектоложки (Sierociuk 2006: 65–70; Sierociuk 2010: 135–143; Sierociuk 2013: 333–339; Sierociuk 2016: 245–254).

Изработваните в Диалектоложката секция при университета „Адам Мицкевич“ в Познан регионални диалектни речници са опит научният подход да бъде съчетан с инициативата за тяхното популяризиране. Подобни разработки запълват документалната непълнота по отношение на великополските говори. При етапа на теренните проучвания ограничаването на отделните томове до конкретни теми позволява от една определена територия да бъде събрано голямо количество изследователски материал. При условие че „тематиката“ на такива речници ще се повтаря в няколко точки, представящи различни масиви от великополските говори, създаваме възможност за намиране на изследователска основа под формата на съпоставителен набор от „тематична“ лексика. Конструирани по този начин речници позволяват (според нас) да се направят анализи – в достъпен обхват – върху богатството и семантичната сложност на великополските говори. На свой ред увеличаването на тематичната разнородност (напр. чрез включване и на лексика от друго тематично поле) разширява основата за създаване на бъдещ общ великополски речник.

Следователно в конкретни измерения търсеният резултат засяга няколко въпроса, най-важните от които са:

– популяризиране на диалектоложката проблематика сред общностите, които населяват областта, обхваната от проучване за нуждите на такива речници. Достигането до местния ползвател е възможно между другото чрез отказване от много подробния фонетичен запис; опростеният запис, който същевременно е съобразен с принципите на ортографския запис, спомага читателят да не бъде обезкуражен от четивото. За местната общественост този тип речник е основен източник на знание за това „как говорим ние“. Отделянето в края му на няколко страници за бележки стимулира читателя да направи свои индивидуални допълнения;

– богатата документация за контекстуалната употреба на речниковата заглавка дава възможност да бъде представена местната народна култура, тъй като примерите могат да обрисуват по-ясно конкретните явления (а също и специфичните десигнати), регистрирани на даден терен⁶. В разработваните в познанското средище речници поместваме също фотографии (на най-съществените десигнати), които са своеобразно допълнение към текста на речниковите статии. Във възприятието на местния адресат подобен подход „сваля бариерата на научността“ при презентацията на обекта и я прави по-лесна и приятна за четене. Този подход е важен и за популяризирането на етнографското знание;

– внимателният подбор на заглавките и на поместената в речниковите статии информация – освен съдържащите се в общата тема на речника предвиждаме и включване на допълнителни данни – е продиктуван от строго научни основания. Броят на тези заглавки обикновено не е голям, обаче начинът на тяхното описание се обуславя между другото и от връзката им с историята на езика, а също и от общославянски езикови връзки.

В някои случаи при съставяне на дадена речникова статия решаващ е изследователският опит, който осигурява по-широк поглед върху очакваната научна полза от приведените данни. Подобен подход изисква например привеждането на форми от типа *drewniany*, *gliniany*, същностни при разглеждане на обсега на форманта *-anny* (удвояване на *-n-*), заемащ важно място в характеристиката на диалектното словообразуване на прилагателното (по-подробно виж Sierociuk 2015: 195–200). Възможността съдържащият се в речниците материал да се използва за по-широкообхватни лингвистични изследвания предполага включването на двойки форми от типа *kosiarz/kośnik* : *kosić* (при непосредствена словообразователна производност; такива има в мазовецките говори) и *kosiarz/kosinier* : *siec* (при липса на словообразователна производност; типични са за великополските говори) (по-подробно виж Sierociuk 2003: 249–255).

В тази статия представих принципите на диалектната лексикография, възплетени в най-новите публикувани полски диалектни тезауруси. Съсредоточих вниманието си само върху постиженията на два диалектоложки центъра – Ягелонския университет в Краков и университета „Адам Мицкевич“ в Познан, поради желанието си да изясня техните позиции в продължаващата и днес дискусия, която вълнува различни славистични среди. Давам си сметка също така, че трябва да се обмисли въпросът за публикация в интернет, която да дава възможност за добавяне на звукови илюстрации. Въпреки всичко обаче традиционните хартиени издания ще заемат почетно място още дълги години.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ *Lud. Jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce*. Przedstawił Oskar Kolberg. Serya IX. Z dwiema rycinami, wedle rysunku B. Hoffa. W. Ks. Poznańskie. Część pierwsza, Kraków 1875, s. 45 (przypis 2.).

² *Lud. Jego zwyczaje ...*, s. 104. Цитатите от трудовете на Оскар Колберг по-рано са послужили също и като основа за съставяне на дефинициите в заглавката *bamber* в изготвения от Ян Карлович *Речник на полските говори (Słownik gwar polskich, t. I, Kraków, 1900)*.

³ „Общо в района са отбелязани 38 народности [...] Регистрирани са 39 религиозни общности“ (Smułkowa 2011: 18).

⁴ Второто, вече двутомно издание на този речник, излиза през 2011 г.

⁵ *Gospodarz. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego*, pod red. B. Osowskiego, Poznań 2018; *Gospodyni. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego*, pod red. B. Osowskiego, Poznań 2018; *Słownik języka mieszkańców okolic Czarniejewa. Praca na roli i w gospodarstwie*, pod red. J. Kobus i M. Stąpień, Poznań 2018; *Słownik języka mieszkańców okolic Gniezna. Świąta, wierzenia i przesady*, pod red. J. Kobus i T. Gniazdowskiego, Poznań 2018; *Słownik języka mieszkańców ziemi łukowskiej. Praca na roli i w gospodarstwie*, pod red. J. Sierociuka, Poznań 2019.

⁶ Срв. по-горе с бележките за съдържанието на речниковите статии в *Лексикона* на Й. Конш.

ЛИТЕРАТУРА

Толстая 2018: *Толстая С. М.* Язык и культура польских гуралей – Живая старина, 2 (98), с. 66–68.

REFERENCES

- Gospodarz. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego 2018: *Gospodarz. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego*, pod red. B. Osowskiego. Poznań.
- Gospodyni. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego 2018: *Gospodyni. Słownik języka mieszkańców powiatu kolskiego*, pod red. B. Osowskiego. Poznań.
- Karaś 2011: *Karaś, H.* Polska leksykografia gwarowa. Warszawa.
- Kąś 1999: *Kąś, J.* Ortografia gwarowa a redakcja słownika gwarowego. [W:] Teoretyczne, badawcze i dydaktyczne założenia dialektologii, pod red. S. Gali, s. 323–329.
- Kąś 2003: *Kąś J.* Słowniku gwary orawskiej. Kraków.
- Kąś 2009: *Kąś J.* Słownik regionalny wśród słowników gwarowych. [W:] *Polszczyzna mówiona i regionalna*, pod red. B. Dunaja i M. Raja. Kraków, s. 11–19.
- Kąś 2011: *Kąś J.* Słownik gwary orawskiej. T. I–II. Kraków.
- Kąś 2015–2019: *Kąś J.* Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej. T. 1–(9). Bukowina Tatrzańska – Nowy Sącz – Kraków.
- Reichan, Woźniak 2001: *Reichan, J., K. Woźniak.* Perspektywy polskiej leksykografii gwarowej. [W:] *Gwary dziś. 1. Metodologia badań*, pod red. J. Sierociuka. Poznań, 2, s. 33–42.
- Sierociuk 2003: *Sierociuk J.* Słowniki gwarowe a możliwości opisu gwarowego słowotwórstwa. [W:] *Gwary dziś. 2. Regionalne słowniki i atlasy gwarowe*, pod red. J. Sierociuka. Poznań, Wydawnictwo PTPN, s. 249–255.
- Sierociuk 2006: *Sierociuk J.* Regionalny słownik gwarowy – nowa propozycja z udziałem środowiska lokalnego. [W:] *Język – literatura – wychowanie. Praca zbiorowa dedykowana Profesor Annie Kowalskiej*, pod red. J. Bałachowicz i S. Fryciego. Warszawa, s. 65–70.
- Sierociuk 2010: *Sierociuk J.* Założenia metodologiczne regionalnych słowników gwarowych powstających przy współudziale środowisk lokalnych. – *Studia Dialektologiczne, IV*, pod red. H. Kurek, A. Tyrcy i J. Wronicz. Kraków, 2010, s. 135–143.
- Sierociuk 2013: *Sierociuk J.* Wirtualny odbiorca a budowa słownika gwarowego. – *Диалектная лексика, 2013*. СПб, s. 333–339.
- Sierociuk 2015: *Sierociuk J.* Słowotwórcze gwarowe nawiązania wielkopolsko-wschodniosłowiańskie. [W:] *Осьмь десять. Сборник научных статей к юбилею И. С. Улуханова. Ответственный редактор М.А.Малыгина*. Москва, с. 195–200. [Sierociuk 2015: *Sierociuk J.* Słowotwórcze gwarowe nawiązania wielkopolsko-wschodniosłowiańskie. [W:] *Osm' desiat'*. Sbornik nauchnykh

- statei k jubileiu I. S. Ulukhanova. *Otvetstvennyi redaktor M.A.Malygina. Moskva, s. 195–200.*]
- Sierociuk 2016: *Sierociuk J.* Słowniki regionalne jako wstępny etap opracowania Słownika ogólnowielkopolskiego. [W:] *Słowiańskie słowiki gwarowe – tradycja i nowatorstwo*, pod red. Doroty Krystyny Rembiszewskiej. Warszawa–Łomża, s. 245–254.
- Sierociuk 2018: *Sierociuk J.* (rec.) Ilustrowany leksykon Józefa Kaśia. – Діалектологічні студії. 11. Слово – словник – корпус. Львів, 2018, с. 340–343. [Sierociuk 2018: *Sierociuk J.* (rec.) Ilustrowany leksykon Józefa Kaśia. – Діалектологічні студії. 11. Slovo – slovník – korpus. L'viv, 2018, s. 340–343.]
- Sierociuk 2019: *Sierociuk J.* *BAMBER – rozwój znaczeniowy wyrazu* – Kronika Miasta Poznania, 2019 (w druku).
- SGP PAN 1982: *Słownik gwar polskich*, opracowany przez Zakład Dialektologii Polskiej Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie pod kierunkiem Mieczysława Karasia. T. I, z. 3 (BAŁACHWASTA-BAGA, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź).
- Słownik języka mieszkańców okolic Czarniejewa. Praca na roli i w gospodarstwie 2018: *Słownik języka mieszkańców okolic Czarniejewa. Praca na roli i w gospodarstwie*, pod red. J. Kobus i M. Stąpień. Poznań.
- Słownik języka mieszkańców okolic Gniezna. *Święta, wierzenia i przesady* 2018: *Słownik języka mieszkańców okolic Gniezna. Święta, wierzenia i przesady*, pod red. J. Kobus i T. Gniazdowskiego. Poznań.
- Słownik języka mieszkańców ziemi łukowskiej. Praca na roli i w gospodarstwie 2019: *Słownik języka mieszkańców ziemi łukowskiej. Praca na roli i w gospodarstwie*, pod red. J. Sierociuka. Poznań.
- Smułkowa 2009: *Smułkowa El.* (red.) *Brasławszczyzna. Pamięć i współczesność*. T. II. *Słownictwo dwujęzycznych mieszkańców rejonu (Słownik brasławski)*. Warszawa.
- Smułkowa 2011: *Smułkowa El.* (red.) *Brasławszczyzna. Pamięć i współczesność*. T. I. *Historia regionu. Charakterystyka socjolingwistyczna. Świadectwa mieszkańców*. Warszawa.
- Tolstaia 2018: *Tolstaia S. M.* Iazyk i kul'tura pol'skikh guralei – Zhivaia starina, 2 (98), s. 66–68.

Превод от полски: *Екатерина Петкова*

✉ *Проф. д-р хаб. Йежи Шерочук*

Институт за полска филология, Университет „Адам Мицкевич“
ул. Фредри 10, 61-701, Познан, Полша

✉ *Prof. dr. hab. Jerzy Sierociuk*

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
ul. Fredry 10, 61-701 Poznań, Polska

Публикувано: 30 септември 2019

Published: 30 September 2019